

Forfatter: Drachmann, Holger

Titel: Dage i Holland

Citation: Drachmann, Holger: "Dage i Holland", i Drachmann, Holger: *Samlede poetiske Skrifter*, 1906-1909, s. 55. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-drachmann06tom-shoot-workid54648/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede poetiske Skrifter

Man kan tage Racines Tragedie som Vellyd i det hele taget. Det er som at høre en Beethovensk Symfoni. Organerne ere udviklede som Strenginstrumenter. Og da Phædra til Slutningen, understøttet af Ternerne, bliver baaren ind og dør af den Gift, „som Medea førte til Athen“, er det som en enkelt fin Violin, der ender med et sidste, svagt beaandet Strøg.

Det er, som om en Datter af Medea døde her. Ikke den Furie, som vi kende; men en Kvinde, hos hvem alle de stykkevise Bevægelser, alle Luner, alle Smaakoketterier, som udmærke vore Dage, er gaaet op i en eneste, almægtig Lidenskab. At en saadan Lidenskabs Fremstilling er mulig paa Scenen, viser Sarah Bernhards Spil.

DAGE I HOLLAND

(1882)

I.

Haag, d. 15. Februar.

Der svæbte en forarsmild, fugtig Vind gennem de amsterdamske Kanaler (Grachter). Klokkespillet fra Taarnet paa det kongelige Palæ biandede sine Toner i Vindens Toner; — det var, som om en gammel Dame med en tynd, sitrende Stemme sang Ungdomsmelodier ud i Luften, Sange om megen Glans og Herlighed, om Vaabendaad og Købmandsdrift, der nu mødtes af den kraftige Vind og lidt hensynsløst blev revet i Stumper og Stykker. Saa tav Klokkespillet, Vinden vedblev at svæbe, Solen kom frem mellem de drivende Skyer, og alle de forsirede og malede Gavle skinnede med det hale Tilbehør af blanke, smalle Vinduer ned i de brune Kanaler, mellem de brune Træskøjter, og deltes over paa Midten af de sorte Pæle, der med stolt Selvbevidsthed syntes at sige: det hele hviler paa os!

Pælene har Ret. Dersom dette store „Gilde“ af vældige Ege- og Fyrrestammer en Dag faldt paa at gaa fra hinanden, saa sank *Amsterdam* ned i den Sump, hvorfra den i sin Tid er opstaaet. For en halv hundred Aar tilbage forsvandt det ostindiske Kompagnis uhyre Magasin ved en saadan delvis Sammensværgelse af de tavse Undersaatter. Man havde givet Pælene 70,000 Centner Korn at bære. Det var for meget. Korn og Bygninger slugtes af Dyndet. Saa kunde man begynde forfra paa et nyt Fundament.

Det koster dette. Der skal en solid Pung til at holde en saa stor By kunstig oppe over Vandet. Men disse Verdens rigeste Urtekræmmere havde i sin Tid god Raad — og de har det vel endnu. Byen er ubetinget den interessanteste i Evropa at se paa — næst efter

Venedig. Med ét Slag staar et Afsnit af den menneskelige Kulturhistorie lyslevende for en. Et kraftigt, stolt og rigt Aarhundrede har banket sine Pæle ned i denne bløde Grund, kastet sine Broer over disse brune Vande, og vendt sine Gavlsider i lange, uregelmæssige Rækker ud imod disse Kanaler. Man ladede og lossede langs disse Boiværker under Lindetræernes Grene; man skurede og vaskede indenfor og udenfor paa disse smalle, treetages Bygninger; man havde Kranbjælken øverst oppe over Loftsluggen, man havde Værum i Kælderen, Blomster i Vinduerne, og man havde skønne Billeder paa Væggene i de egepanelede Stuer. Dette sidste er det afgørende nu for den fremmedes Besøg i Holland.

Vi begynde derhjemme saa smaat at komme med paa Billedkunstens Omraade. Sammenholdt med den nederlandske Blomstringsperiode er vi kun sarte Spirer; — men Begyndelsen er sket, Fundamentet er lagt ved samvittighedsfulde Lærere, og der er Trivsel i den danske Skole, især efter at dens stærkt doktrinære Side er bleven forladt af en yngre Emancipation. Der har endvidere dannet sig Kapital derhjemme paa mange Hænder, hvor der før knap var en Spareskilling. Disse Købmænd og industridrivende have med den større Evne ogsaa vist en større Vilje til at samle Kunst om sig. Lad os ikke bruge Ordet „understøtte“; det er misvisende. Kunsten er et Lands fineste Nerve, Udslaget af dets aandelige Evne til at afspejle et Tidsums Tænke- og Handiesæt. Kunsten gør med Myndighed Krav paa et Lands Rigdom for sin Part og for sit Omraade; den betaler sandelig tilbage med Renter, hvad den oppebærer af Udlæg. Her paa hollandsk Grund kan man tale med lidt Autoritet om disse Sager.

Lad os tænke os disse Skipperne og Krambodsfolk; den enes Haand er endnu mærket af Tjæren, den andens Fingre ere blækkede af at nedskrive Cifrene paa det gule Papir. De lugte af Søen og af Varelagret. De have ligesom Bøvere bygget sig kunstige Boliger iblandt Sumpene mellem de store Floder og den urolige Nordsø. De er udmærkede Bueskytter, de føre en solid Hellebard; de slaas og de regne lige godt; det er en stolt og uafhængig Race, der bliver velstaaende ved sit gode Hoved og sin gode Næve. Paa de Tider kunne Fyrster „arve“ fremmede Lande og Befolkninger. De magre Spaniere komme herop med deres Diplomater, deres Krucifikser og deres Tilbøjelighed for ristet Menneskekød. Bøverne trænges haardt; de trykkes under Aaget; de afkaste det omsider. Under alt dette er Borgmesteren bleven Feltherre, Købmanden Officer og Skriverkarlen Soldat — og samtidig ere de alle sammen solide Borgere. Det bruser igennem Købmanden, Skipperen og Bonden af frejdig Livslyst oven paa Sejrene. Byerne blive de rigeste i Verden, de mest

udelukkende nationale og tillige de, der tilstede Livet at røre sig friest indenfor og udenfor de hjemlige Vægge. Her træder Kunsten til. Den er døbt med Blod, den har slumret paa mat Guldgrund, den er vokset op stolt og uafhængig om Kap med Stoltheden og Uafhængigheden; den ledsager nu Livets Festmarch med sin finstemte Melodi, den er genial og alsidig som selve Virkeligheden: hyggelig, aandfuld, djærv, pragtlysten, naiv, overgiven; — den lever paa Højde med det højeste i Tiden; den dør hen, naar Perioden har kulmineret og er bleven mat. Den lever den Dag i Dag, medens alle hine Mynheers længst ere smuldrøde til Støv. Klokkespillet paa de store Taarne i Byerne syngte i klagende, brudte Toner om den knækkede Verdenshandel. Men den hele Række af store Malere er den Dag i Dag Hollands Pryd og Ære, „Generalstaterne“ i Kunstens Rige — paa denne Side Alperne.

Lad os faa god Kunst derhjemme og megen Kunst. Lad vore Rigsmænd, vor velhavende Borgerstand træde til og anlægge Kapital i det smukkeste Foretagende, som Penge nogensinde ere brugte til — Fremstillingen af vore Huse, vor Klædedragt, vore Vaner, vore Adspredelser, vore Lidelser, vore fineste og vore djærveste Livsytringer, den Natur, som vi elske, den Luft, hvori vi leve. Vor yngre Malerskægt har Stoffet i sig, hvoraaf en „Skole“ kunde fremgaa, der bar Danmarks Navn videre end selv et sejrrigt Slag formaade — for ikke at tale om et tabt. Derhjemme findes endnu ikke ret nogen inderlig Forbindeise mellem Folket og Kunstnerne. Lad være, at vore Kunstnere til Dels bære Skylden selv; — vi skulle senere komme tilbage hertil — men kan vor Handelsstand og vore Jorddrotter sige sig fri? Det kan de næppe. Vi have i det mindste *ét* stort Handelsgeni, der har set vidt paa mange Omraader. At genopføre Marmorkirken kan være et smukt kommunalt Foretagende. Men hvori ligger det, at ikke det samme Navn staar over Indgangen til en ud-søgt Privatsamling af Billeder og Skulptur? Hvilket smukt Eksempel for den yngre Handelsverden, hvori det hidtil mest har rørt sig med Børsadresse! Hvilket ansporende Stød ud efter og ned efter gennem Samfundet! Eller mener man hos os, at Kunsten kommer paa Højde med Landets Udvikling, naar Navnet „Kunstner“ endnu har denne kummerlige Klang i sig af Almisseklokke og Subskriptionsopraab? — Man bliver her paa hollandsk Grund ganske varm om Hjertet ved at tænke paa sligt. Man fristes til at sende sine Landsmænd følgende venskabelige Hilsen: Mynheers, Købmænd, Fabrikanter etc. Vi skulle værge vort Land; men hvad er det, vi skulle værge? Det bedste. Kunsten hører til det bedste. Det er den Adel,

som ikke vanslægtet. Kunstneren dør, men Værket overlever ham. Spørg Hollænderen, hvorfor han vil slaas. Han vil svare: For mit Hus, min politiske Frihed og mine Malere!

II.

Tre fornøjelige Ting, disse: Huset, Friheden, Malerkunsten. Vi komme inde fra det tyske Rige. Huset er ikke synderligt ejendommeligt dér. Friheden — lad os ikke tale om den, og Malerkunsten — heller ikke. Alt stivner under Jernpolitiken, og dennes seneste Udslag er Genstand for vore hollandske Venners gemytlige Forbavelse og demokratiske Medlidenskab.

Under Sporeklirren og Sabelraslen ere vi i Osnabrück stegne ud i Nattens Mørke. De tyske Officerer forsvinde; en stor Kaserne singer dem. Vi løse Billet til Amsterdam. Da Morgenen gryr, køre vi ind over Hollands flade Mark. I Kupeen befinder sig Hollændere og et Par tyske. De sidste have nu paa fremmed Grund fundet Lejligheden god til lydelig Knurren imod det store Fædrelands Tryk. Paa hele Rejsen fornemmer vi denne Misstemning. Germania fordrer for meget af sine Sønner, og der er ingen Sejrsbulletiner længer til at dække over Magerheden. De stakkels Tyskere; hvor de rutsche frem og tilbage mellem Landene, flittige, snakkesalige, og i Hjertet inderligt forknytte. Penge skal der skaffes, Tiderne er svære, Varerne daarlige, Forretningerne smaa.

Hollænderen sidder i sin graa Kavaj, stor og bred, jævn og godmodig, tilstrækkelig snu, formløs, men ganske elskværdig i sin Djærvhed. Han føler sig saa sikker. Han kan antages for Købmand, Bonde eller Skipper; en af Deleene er han sikkert, hvis han ikke i sig forener alle tre. Og i alle tre Egenskaber gør han sin lige Afstamning gældende fra de demokratiske Forfædre, der bød Evropas vildeste Reaktion Spidsen, og under næsten et Aarhundredes Opofrelser af Blod og Penge hævdede *Borgerens* sociale og religiøse Uafhængighed af Præstetvang og Junkertryk.

I en frisk Morgen med drivende Skyer ud over Enge, Kanaler, Hede- og Skovstrækninger, gør det saa godt at iagttage en saadan Mand. Han er i store, brede Træk skaaren ud af sit Folk, og dette Folk er rigt og stolt, det har kæmpet imod Alba og imod Ludvig den fjortende, det tæller Verdens bedste Sømmænd blandt sine Sønner, og dets Bondestand er Europas mest oplyste og mest velhavende. Det fortjener at være et frit Land, thi det vil forsvare sin Frihed baade imod indre og ydre Fjender.

Hollænderen ser smilende ud over det frodige Landskab, som selv paa denne Aarstid synes at gemme „Guld i Skød“.

Han spørger os om vor indre Politik, som han ikke ret kan komme ud af. Vi svare under kjædelig Beskedenhed, at Hovedtrækket ved denne Politik er, at ingen kan komme ud af den, hvor gerne endog nogle vilde; at vore Godsejere egenlig skulle redde os fra Anarki, men mangle baade Mod og Anarki dertil; at Hovedbestanddelen af vor folkevalgte Repræsentation udenfor Danmark vilde gælde som et Mønster paa et lille Folks Evne til Selvstyre og naturlig Selvopdragelse, men at samme Repræsentation i Hovedstaden kun møder Ligegyldighed og værre Ting; at der mellem Regering og Folk ad kunstig Vej har aabnet sig en lignende Spaltning, som alt findes mellem Folket og Kunsten, og at kun en stolt, uafhængig og velstaaende Handelsstand — i Lighed med den hollandske — vilde have Udsigt til at føre Krisen heldigt til Ende, nemlig ved at forstaa og respektere Landbostanden og ved at knytte Kunsten til sig.

Her nikker vor Hollænder og udsteder en af disse for den fremmede umulige Strubelyde: „Meget godt,“ siger han; „men jeg skal fortælle Dem, hvad der er i Vejen. Vore store Købmænd har Patrierblod i Aarerne og Demokrati i Hjertet; men dette er endda ikke nok. Fejlen hos Dem er denne uforholdsmæssig store Hovedstad, hvori alt er pakket sammen, Kongehuset, Embedsmændene, Handelen, Repræsentationen og Universitetet. Vi har vort Amsterdam og vore andre store Handelsstæder med deres gamle Storhed og gamle Privilegier for sig. Saa længe man har en Konge, skal man behandle ham vel. Vi har givet vor Konge en pæn lille By for sig; dér kan han have sine Ministerier og sine Embedsmænd omkring sig. Men Byen — Haag — er og bliver dog „Evropas største Landsby“; Handelen, Traditionerne, Rigdommen, Universiteterne og den største Del af Kunsten spreder sig, som naturligt er, over alle de folkerige, levende Stæder: heri ligger vor Storhed, vor Stolthed, vor Selvfølelse som et Land, i hvis Historie hver enkelt By har flettet sine Lavrbær ind; alle nyde godt af og gaa i Borgen for vor Frihed: den er en Luft, som Skipperen, Bonden og Smaaaborgeren kan indaaende, hvor han saa end befinder sig. Vi føle os virkelig den Dag i Dag som en Republik, og vi vilde tale et groft Ord med i Laget, om nogen enkelt Kaste, det være sig Junkere eller Professorer, for Alvor tænkte paa at „centralisere“ til Fordel for et uparlamentarisk Regiment!“ —

Og Hollænderen, som har præket uden Salvelse over denne Tekst, ganske naturligt, med et Anstrøg af Lune, med en vis skælmsk Pliren i de graa Øjne, han giver sig nu til at blive munter. Han fortæller om deres gode gamle Konge, som i sit første Ægteskab havde

saadan en slem Dreng, men som nu paa sine gamle Dage har giftet sig med en ganske ung Pige, af hvem man haaber det bedste. Og Hollænderen ler; ret en harmløs, elskværdig Latter, som paa de gode gamle Billeder, hvor man kunde gotte sig saa højt over en tarvelig Spas; og de to Tyskere krybe sømmen i Hjørnet og tænke paa deres „Heldengrais“, som ikke faar Lov til at tage sig Livet saa let og bo i saadan en pæn lille Landsby med en Fiskedam omkring Slottet og skinnende Vinduesruder og næsten ingen Soldater. Og vi to danske kigge ud ad Kupévinduet og se dette grønne, pyntelige, rentvaskede og nystrogede Land glide os forbi som et vældigt Gulvtæppe, hvorpaa der er malet Byer med smukke Kirketaarne, Kanaler, Landeveje indhegnet med Træer, Villæer og Bøndergaarde, Smaakrat, Fyrreskove, Lyngheder og Enge, Enge, Enge.

Rigt, hyggeligt, propret og malerisk.

Der vender de samme Billeder tilbage, atter og atter. Nu kan vi dem omtrent uden ad. Her er det lille Landhus, Sædet for en Købmand, der har trukket sig tilbage fra Forretningstravlheden i Hjemmet eller i det fjerne Indien. Allerkærest. Lysorøde Mure, blændende Vinduesrammer, Skifertag, en Have med smaa bitte Kanaler og med Blomsterbede, hvorfra Foraaret, saa snart det til Gavns indfinder sig, vil sende Hundreder af duftende Hyacinter, Krokus og Tulipaner i Vejret. Nu ligger den slumrende Have i blød Skygge, medens Husets Mure straale i Solens Glans. Det er jo en formelig *Pieter de Hooch!* raaber jeg. Min Rejsefælle ser forundret paa mig: Kender du den Mænd, dér bor? — Jeg forklarer, at det er den hollandske Malers Navn, som vi nu snart nærmere skulle gøre Bekendtskab med. Paa samme Maade faa vi en *Hobbema* at se: Udkanten af en Bondeby. Store Træer enkeltvis; Udflytterhuse med Taget hængende ned til Jorden, høje Høhæs mellem fire Stolper, Lys og Skygge legende mellem de mørke Stammer, store hvide Skyer drivende oven over og ud i Ultramarinen. Saa kommer *Poul Potter*. Paa en lys, beskinnet Eng, mellem Piletræer foran en lille blank Dam staa to Køer. De spejle sig i Vandet, og Solen, som nu er kommen højere, gyder sit Lys fint og delikar hen over Ryggene. Ja, det er *Potters* Pensel; hvilken Lufttone, hvor behersket er denne lille Plet, hvilken Tegning i Dyrene. Natur, den rene Natur.

Og vi ser ned ad en Kanal med en Træskøjte, et lille spidst Kirke-taarn i det disede fjerne, et forfaldent Hus med smaa brunlige Figurer; Luften er bleven gulbleg, Vandet er gulblegt, men fint, fint er den lille Idyl stemt. *Jan van Goyen*. Og vi flyve hen over en stor Hede. Solen er gaaet bag store Skyer, der have trukket sig lavt ned over Fyrreskoven, hvorfra nogle enkelte Træer drive Grenene frem. Alt i Halvtone, med en stærk Skygge midt over Lyngen, og saa hist

en Sandbanke ligesom indvendig fra oplødet af et hvidt, hastigt Strejfskær. Det er et *Rembrandisk* Landskab. Saa godt som ingen haandgribelig Genstand; men alt Farve, Stemning, Genialitet, Poesi.

Og atter klarer det op. Vi faar ud over de side, grønne Enge paa vor højre Haand Zuidersoën. Solen har danøet sig af Skyerne et fint Flørsnet, hvorigennem den sigter sit Lys ned over den rolige eller letkrusede Vandflade. Eller den drager Skyerne fra Horisonten til sig op efter i store, runde, aflagrede Masser, og de spejle sig i den graablank Flade, og anviser Skibens alle Slags Pladser i den naturlige Komposition. *W. van de Velde* og *Dubbels*. Og saa glider vi hen over den lange Dæmning, der tilsteder det frieste og mest levende Panorama-Indblik over den vidunderlige Stad Amsterdam, Nordens Venedig, Kunstens og Videnskabens gæstfri Hjemsted, Storhandelens Arv fra Hansaens kraftigste Tider, „Urtekræmmernes forjættede Land“, hvor en af den frie Forsknings ædleste Sønner *Baruch Spinoza* levede sit Liv, stille og resigneret fra Yuggens Dage, og hvor Malerkunstens Troldmand, *Rembrandt van Rijn*, triumferede, led og døde, visende Verden lige indtil det sidste, med Raderensaaen i Haanden under de trængeste Kaar, at Geniet ikke trænger til Akademi, til Professortitel eller Universitetsanbefaling, at der kan leves højt i Aandens Verden mellem Urtekræmmere, at Hofluft ikke behøves, og at selv om Urtekræmmerne gøre Fallit og trække Kunstneren med sig i Faldet, saa lever han — og hine dø.

III.

Der kommer i det Herrens Aar 1630 en ganske ung Maier rejssende fra Leyden til Amsterdam. I Leyden eller i den nærmeste Omegn er han født (15de Juli 1607), og han har der hos den i Italien uddannede Maler Jacob Swanenburgh faaet sin første grundigere Undervisning. Man kendte ikke den Gang disse af Mandarinvæsenet saa højt priste Kunstakademier med deres Skoledressur, Eksaminer, Klasser, Sølv-, Guld- og andre Medaljer. Der var ligesom jomfrueligere Luft og Muldjord i hine Tider for de unge Geniers Vækst. Man er tidlig paa Færde, saa snart som Valget er truffet. Poul Potter maler sin verdensberømte Tyr, medens han endnu er i sit 22de Aar, og den unge Mand, der drager med sit Habengut fra Leyden til Amsterdam, han har allerede udført sit selvstændige Arbejde i sit 20de Aar. Han hedder *Rembrandt Harmensz van Rijn*.

Han gifter sig allerede 1634 med den skønne Saskia van Ulenburgh, Datter af en frisisk Retslærd, en Dame, der lever den Dag i Dag iblandt os, takket være den unge Mesters ridderlige Kærlig-

hed til sit Hjertes og sit Genis første udkaarne. Man var hverken sippet eller sentimental paa de Tider, og derfor var man maaske mere moralsk end nu. Følelserne vare stærke, usammensatte, de vare ikke mindre fine, end vore, og de gik muligvis mere i Dybden. Nu vilde en Maler i et Portræt stille sin Hustru op mod et Flygel, eller lade hende sidde i den bekendte Stilling med Hænderne i Skødet; Rembrandt tog sin Saskia paa sit Skød og svingede det store Glas ligesom et Arnens Røgelsekar til hendes Ære. Han maalede hende som Susanna og som Bathseba. Den Gang var man Maler med Liv og Sjæl, med hele sit Liv og hele sin Sjæl, ligesom man nu er Ingeniør, Psykolog eller Politiker. Hvor kæk han var den Gang; hvor beruser af sin Kunst, sit begyndende Mesterskab i Farven, sin Kærlighed til denne frodige, sunde, intelligente Kvinde, hvis nøgne Form — selv i de delikateste Omstændigheder — han uden Sky tilbød og vedkendte sig som Maleren, som Elskeren og som Ægte- manden!

Ak, det gode er saa flygtigt her paa Jorden. Guderne stige ned til os, og titte indenfor, og begejstre os ved deres Herligheds-Glans, og saa kommer der en stor Skygge og lægger sig over Ungdom og Skønhed og Sundhed og Gæstebud. Saskia dør, allerede 8 Aar efter den lykkelige Forening. Mesteren gifter sig anden Gang, ja man mener endog tredje Gang; han stiger i Ry, i Herredømmet over sine kunstneriske Midler, men det er i Halvlyset, i Clairobscuren han svinger sin Tryllestav. Han bliver Lærredets og Raderepladens vidunderligste Virtuos, en Gaade, et Mysterium, men Virkelighedens truende Skygge kan han ikke besværges, den store Finansnød, der rammer hans Venner og Mæcener blandt Amsterdams Matadorer, river ham materielt over Ende. Hans antike Buster, hans herlige italienske Mestere, hans enestaaende Kobberstiksamling, foruden hans egne Arbejder, alt bliver under det triste Navn „Inventarium“ bragt under Hammeren. Han forsvinder helt af det selskabelige Liv. En trofast Hustru og to Børn sidde endnu hos ham i Halvdunkelheden og iagttagelse, hvorledes han, trods Tabene, arbejder imod Ulykken. Endnu Aaret før sin Død (1668) maler han sit eget Portræt, disse Træk, som han lige fra Ynglingealderen har haft en halv barnlig og en hel kunstnerisk Glæde af at gengive. Han ler paa dette Billede. Han er en stolt Karl. Og saa dør han.

Man har af løse, hinanden modsigende Gisninger og nogle enkelte faa Data konstrueret sig Shakespeares Liv. Man har ligervis fablet over Rembrandts. Begge Mestres vældige Skaberkraft, udtømmelige Fantasi, slaaende Karaktergivning, Lune, Gemyt og tekniske Overlegenhed har været af en saadan Art, at man absolut har maattet bringe Fantasiaen paa Benene for at holde Trit med deres Færden

i det borgerlige Liv. Man har ladet den store Dramatiker være Vildtyv i sit Hjem og Hestepasser udenfor Drury Lane. Rembrandt skulde være født i en Mølle og have arbejdet i det „kunstige“ Lys under den halvmørke Møllehat. Man har gjort ham — ligesom de fleste af hans samtidige Kaldsfæller — til en raa, halvfordrukken Sviregast, en daarlig Familiefader etc. Kun ved at forklejne ham saaledes i det borgerlige Liv, og kun ved at undergive hans gaadefulde Teknik rent ydre, vilkaarlige Forhold, har den spidsborgerlige og indskrænkede Historieskriver tilladt hans Geni at sidde saa højt til Hest over Samtid og Eftertid.

Os, i vore Dage, er det ligegyldigt, om han har begyndt at male i et Vognskur eller under en Møllehat, om han har slæbt paa Mel-sække, om han har haft store Værtshusregninger, eller banket sin Kone. Det sidste tror vi aldeles ikke. Hele hans Kunst vidner for ham, hans Omgang med Datidens fineste Hoveder, Digtere og Videnskabsmænd, hans udsøgte Smag, som netop er kommen for Dagen, dengang det omtalte „Inventarium“ blev opgjort. Han var den geniale Naturalist i sin Kunst, og hans talrige Værker fortælle os, at han i sit Liv har været et elskværdigt Menneske, omend selvfølgelig et skrøbeligt, begavet med rig Følelse, et dybt, modtageligt Gemyt, der har tilegnet sig Udslaget af hele sin Tids Dannelse, uden at opgive en ejendommelig alvorlig, undertiden og særlig under Livets Sorger mere fremspringende melankolsk Grundtone — denne Grundtone, der til syvende og sidst bliver den naturlige Baggrund for de i Sølv, Guld og Bronze melodisk hensmeltende Farver, der bære Mesterens Navn over den vide Verden.

Naturalist; ja, selvfølgelig. Men disse vilkaarlige Betegnelser ere magre Ord overfor en Fylde af mangesidig Leven og Virken. I hans bibelske Billeder, og da særlig i hans herlige Raderinger, gaar han til Værks, ført af den frie Fantasis luftigste Vinger. Han forsvinder aldrig i Skyerne, det er sandt; han bliver ikke sublim i Kraft af en Ekstase, som Murillos og maaske Rafael's, han er Protestant, en oplyst Mand, han er udmærket Fortæller, og han glemmer aldrig, at Stoffet, Klæder, Vaaben, Redskaber o. s. v. ere saa fornøjelige Ting at tage med paa Vejen; men han finder Udtryk for sin Fortælling i det ham ejendommelige Hjertesprog, i en genial Gætning, stundom i rent profetiske Udbrud over den gamle skønne Tekst om Kærlighed til Menneskene, Barmhertighed mod de lidende, — og det kunde hændes, at vore strenge Rubrikmestre vilde komme i Forlegenhed, naar de paa et Haar skulde afveje hans fremherskende Evne. Nuvel; han lader sig ikke klassificere; han hører til den misundelsesværdige Vin, som nydes uden Etikette. Den er ædel, som den er; den beruser, men kun som god Musik. Hovedet vedbliver at være

klart, Hjertet svulmer, Øjehinden dugges, og Læberne mumle ... uforstaaelige Ord, en Bøn, en Tak.

Beskrive disse Billeder? Nej, ingen, tror jeg, vilde kunne magte den Opgave. De maa ses. Rejs til Amsterdam, til Haag. Fordyb dig i Betragtning af disse Lærreder, hvorover Aandens Pust svæver med noget af den samme Luftning, som da Mennesker først skabtes i Følge Mytens barnlige Ord. Sæt dig til Rette i det hyggelige Værelse, hvor Raderingerne gemmes som Guld i Bankens Kælder. Og naar du saa siden efter ret er bleven alene med dig selv, saa vil det i dine Tanker bølge frem med Træk paa Træk, som du synes at have maattet kende lige fra din Barndom, og som næppe nogensinde ville blive udvaskede af mere levende, dybere fængslende Træk. Saa vil den saakaldte „Nattevagt“ styre lige løs paa dig med den væjende Fane, med de raslende Vaaben, her lige ud i Solskinnet fra Lavshusets Trapperum, under den ivrige Samtale, under denne forunderlige Handlingens Illusion, hvori du fristes til at raabe „Værsko!“ til dig selv. Saa vil den velleerde og velbyrdige Hr. Professor Nicolaus Tulp, med dette jævne, rolige, kloge Ansigt docere dig sin „Anatomi“ i den lyttende Tilhørerkreds foran det saa absolut „døde“ Kadaver. Og d'Hrr. „Staalmeesters“, Tøjmagerlavets Repræsentanter, ville med deres livlige, opvakte Ansigter under de bredkrampede Kastorhatte kigge ud paa Dig fra deres Bord og undre sig over, at du selv ser saa moderne utilfreds og oprevet ud. Og du vil se ham selv, Mesteren, baade med Ynglingens bløde, lidt udflydende Træk, og nogle Aar ældre, kæk, livsglad, Saskias muntre Bejler. Og du vil staa Ansigt til Ansigt med Saskia selv, hvad enten hun benævnes Susanna eller Bathseba; dette skønne, milde, forstandige, grundærlige, sølde Ansigt vil præge sig i din Hukommelse, — og det er kun lige akkurat, at du lægger Mærke til, at hun er nøgen, og at hun har en hvid og rund Skulder, en fin, skær Hud, og en just ikke overdreven lille Fod.

Men nej, dette bliver en Ramse. Rejs selv til Amsterdam, Haarlem, Leyden, Haag; men forsyn Dig godt med Rejsepenge. Dette Land, hvor enhver Fødsbred Jord under uhyre Opofrelser saa at sige er fravristet Havet, Sandet og Sumpene, dette Land, under hvis endnu kraftige Arm de fjerne indiske Øer stønnende maa aflevere deres Rigdomme, dette Land, som i sine Kunstskatte ejer uopgørlige Værdier, det er dyrt, meget dyrt — desværre for den fremmede, der saa gerne vilde leve ret længe i saa godt Selskab.